

Швед О.В.

Інфографіка радянського періоду як культурний феномен

Швед Оксана Володимирівна, кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри української мови та культури Гуманітарного інституту
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Анотація. В статті описується еволюція радянської інфографіки як культурного феномену з 1920-х років до середини 1960-х років. Підкреслюється її агітаційна і пропагандистська складова. Автор приділяє особливу увагу впливу Віденського методу образотворчої статистики на інфографіку періоду функціонування ІЗОСТАТУ та його батькам-засновникам Отто Нейрату та Герду Арнцу. Досліджується історія образотворчої статистики в сфері формування нової візуальної мови – піктограм, які широко використовувалися в Віденському методі образотворчої статистики. На відміну від суджень зарубіжних авторів показується самостійність вітчизняного графічного методу, проаналізовано взірці образотворчої статистики ілюстрованих альбомів ІЗОСТАТУ, Держлану СРСР.

Ключові слова: радянська інфографіка, візуальна комунікація, образотворча статистика, віденський метод, ІЗОСТАТ, пропаганда

Поняття «інфографіка» набуло останніми десятиріччями значної популярності завдяки активному використанню її в засобах масової інформації, цифрових технологіях та навіть на побутовому рівні. Вона є одним із новітніх методів, що відповідають тенденціям сучасного інформаційного середовища, і широко використовується в сфері економіки, управління, наукових досліджень, журналістики, освіти, рекламних та бізнес-комунікацій.

Різноманітні аспекти розвитку феномену сучасної інфографіки як ефективного засобу візуалізації знайшли своє відображення в багатьох роботах вітчизняних та зарубіжних науковців як в сфері комунікації, журналістики, так і в сфері графічного дизайну, дизайну ЗМІ, Інтернет дизайну тощо, ці питання зокрема розкривали Е. Тафті [30; 31; 32; 33], Н. Холмс [23], Ж.-М. Шапе [17], В. Лаптев [6], В. Тулупов [15], Н. Лосева [9], В. Шевченко [18], Г. Цуканова [16] та інші.

Проте про історію інфографіки з періоду зародку візуальної комунікації, еволюції від петрогліфів і піктограм старовини до сьогодні, робіт значно менше, окремі розділи в своїх працях та наукові розвідки цьому питанню присвячували Е. Тафті [30; 31; 32; 33], М. Френдлі [20; 21], про видатні персоналії Флоренс Найтінгейл та Уільяма Плейфера у світлі розвитку образотворчої статистики писали Д. Шпігелхальтер [29], П. Костіган-Івс, М. Макдональд-Росс [19].

Питання становлення вітчизняної інфографіки, перших робіт, оригінальності, дизайнерських або художніх шкіл на цей момент не знайшли вичерпного відображення у вітчизняній літературі. Зокрема, розвитку радянської інфографіки 1930-х років присвячена наукова стаття В. Лаптева “Радянська інформаційна графіка 1930-х років” [7] та історичний матеріал розділів його монографії “Образотворча статистика. Введення в інфографіку” [6], в якому особливу увагу приділено ізостатистиці, що демонструє спроби зробити доступними данні, засновані на символічних елементах-піктограмах. Ці питання актуальні і зараз, оскільки візуальне сприйняття в сучасному інформаційному потоці повинно ґрунтуватися на відрізнених простих і зрозумілих форм. Тому в контексті становлення та розвитку сучасної вітчизняної інфографіки особливо на часі є звернення до власних першоджерел, які, як не дивно, в умовах політичної та ідеологічної ізольованості СРСР, тісно перепліталися з того-

часними світовими тенденціями, про що й піде мова у цій науковій розвідці.

Метою даної статті є історико-культурологічний погляд на феномен радянської інфографіки, яка незважаючи на її активне використання, вимагає не тільки теоретичного осмислення але й оперативного практичного освоєння художниками, дизайнерами й споживачами інформації. Під інфографікою в науковій розвідці мається на увазі візуалізація даних чи ідей, метою якої є донесення складної інформації до аудиторії швидким і зрозумілим способом [28, с. 220-221].

Засоби інфографіки: ілюстровані зображення, графіки, блок-схеми, діаграми, таблиці, карти, списки з текстовим наповненням, масово почали виникати в СРСР на початку 1920-х років: “Немає такого клубе, червоного куточка, хати-читальні, школи, де б не виготовлялися і не виставлялися діаграми. До урочистих дат і роковин вітрини магазинів, стіни будинків і навіть цілі площі прикрашаються діаграмами” [4, с. 5]. Це було викликано, насамперед тим інформаційно-роз’яснюючим потенціалом, яким володів цей вид образотворчої статистики (так називали інфографіку в той час) особливо для неписьменного загалу, яким на той час був робітничо-селянський прошарок у своїй масі. Нагадаємо, що саме в ці роки розгорталася боротьба з неписьменністю та грамотністю, свій внесок у розповсюдження якої мала внести інфографіка.

До кінця 1920-х “старі методи статистичних діаграм - у вигляді “кривих ліній”, стовпчиків, кружків і зображень, які нічого не говорили і були позбавлені політичного і класового осмислення не могли вирішувати завдання популяризації статистичних даних” [8, с. 4], тому виникла необхідність в більш наглядній і переконливій графічній системі. Інформаційна графіка мала в майбутньому ефективно об’єднувати ресурси, інструменти, методи та методології, які раніше використовувалися вузькими спеціалістами – соціологами, статистами, аналітиками або іншими експертами. Автори, які застосовували в роботі цей метод, допомагали в зниженні бар’єру розуміння авторського матеріалу і в підвищенні грамотності серед читачів у масовому масштабі. Також своєю широкою популярністю інфографіка зобов’язана, у першу чергу, образному мисленню, іншими словами – візуалізації образів та зверненню до власного зорового досвіду, симбіозу вербальної та візуальної комунікацій.

Інфографіку почали створювати в Ленінграді, під керівництвом Миколи Кочергіна (ІЗОГІЗ - державне видавництво зображальних мистецтв). Образотворча статистика, як і плакатне мистецтво, яке на той час також набуває популярності, несло в собі агітаційно-прапагандистські риси. Спочатку – це були графіки із образотворчим наповненням, які представляли собою прості лінійні обчислення, наприклад, темпи зростання промисловості, виробництва, кількості врожаю в порівняльному розрізі: на Заході (у капіталістичних країнах) та в СРСР [5]. Щодо колористики, то слід звернути увагу, що вся інфографіка публікується в кольорі, де червоний – домінуючий. Одним із прикладів є інфографіка про “виплавку сталі у нас і у них”. Зліва на червоному фоні до 1931 року спостерігається помітне збільшення кількості виплавленої сталі, а справа на сірому фоні порівняння виплавки Німеччини і Великої Британії (з 1929 до 1931 рр. (йде тенденція на зменшення), кількість виплавки сталі 1932 року не вказано). За наведеними даними, до 1932 року СРСР догнав за цим показником Німеччину 1931 року, і якщо не вдивлятися в показники, то здається, що СРСР догнав і вже обганяє ці країни. Ця інфографіка повинна була донести наочним прикладом із застосуванням статистичних даних просту істину – соціалістичне будівництво в СРСР розгортається у прогресивному напрямку, і віддзеркалювати лозунг “Доженемо, і переженемо”.

У цей час з'являється у вигляді плакатів інфографіка про здорове харчування [11]. В її основі – натюрморт зі здорових продуктів харчування, зверху – заголовок, а знизу – певний “коефіцієнт корисності”. Наприклад, коров'яче молоко містить велику кількість вітамінів (6 пунктів), а коров'яче масло в два рази менше (3 пункти). Тоді ж створювалася і більш складна інфографіка. Наприклад візуалізація схеми організації рад і співвіднесеності різноманітних органів радянської влади [14]. На ній знизу вгору відображені рівні рад, а також представлена схема виборів. Кожний рівень вималювано до такого рівня, що не читаючи можна було не лише зрозуміти візуалізацію, але й побачити як і де жили ті чи інші прошарки населення.

Слід відзначити, що в СРСР інфографіка широко використовувалася при оформленні павільйонів Виставки передових досягнень народного господарства (ВДНГ), де було створено «Виробничо-оформлювальний комбінат (ВОК ВДНГ), на якому працювали в тому числі випускники художньо-оформлювального відділення Московського державного академічного училища (МДАУ) пам'яті 1905 року і Московської державної художньо-промислової академії(МДХПА) імені С.Г. Строганова.

Своєрідний переворот в сфері образотворчої статистики було здійснено 1930-х роках, коли в м. Лейпциг вийшов атлас “Gesellschaft und Wirtschaft. Bildstatistisches Elementarwerk” (Суспільство і Економіка. Основи візуальної статистики) [27] Отто Нейрата та Герда Арнца – творців мови – International System of Typographic Picture Education (Isotype), яка відкривала нові обрії перед авторами первісних зразків інфографіки, в тому числі і в СРСР. Своє натхнення автори черпали з “Енциклопедії” Дідро та “Orbis Pictus” (“Світу в картинках”) Коменіуса 1658 року – першої ілюстрованої

книжки для дітей. Справа в тому, що ці автори не лише почали вперше використовувати іконічні зображення – умовно схематичні малюнки-символи, вони систематизували іконічні зображення для певних сфер вживання. Атлас містив в собі цілу колекцію візуальної статистики і був прикладом того, як зробити складну інформацію доступною, використовуючи стандартизовану візуальну мову. В 100 інфографічних таблицях атласу відображено умови праці, образи населення країн і континентів, політичні і військові, торговельні і промислові взаємини між країнами, відображено зростання міст і їхньої соціальної структури.

В контексті розвитку радянської інфографіки вважаємо за доцільне зупинитися детальніше на постатях Отто Нейрата та Герда Арнца, яких після всесвітнього успіху «Атласа» було помічено в СРСР і запрошено на роботу над зображально-статистичною компонентою затвердженого першого п'ятирічного плану СРСР. Слід зазначити, що цих авторів було обрано серед низки інших не лише за проривний підхід до образотворчої статистики та колосальний потенціал винайдені ними мови Isotype, але й через політико-ідеологічні міркування: обидва австрійці були переконаними соціалістами та інтернаціоналістами, які вірили в можливість соціальної рівності в світі. Зокрема Отто Нейрат був автором маніфесту «Наукове розуміння світу. Віденський гурток», в якому було сформульовано основні принципи неопозитивізму і мрії про соціальні зміни. Таке світосприйняття було близьким до ідеології Радянського Союзу.

Герд Арнц, учитель малювання та креслення, разом із австрійським філософом-марксистом Отто Нейратом та його дружиною Марі Нейрат у Відні винайшли систему візуальної мови ISOTYPE [25, с. 12]. Система візуальної мови ISOTYPE почала складатися навколо соціально-економічного музею Відня (Gesellschafts und Wirtschafts museum in Wien), першим директором якого в 1925 році став Отто Нейрат. Спочатку систему візуальної мови ISOTYPE назвали «Віденський метод зображальної статистики». Соціально-економічний музей ставив собі за мету продемонструвати людям складність і нерівноправність соціально-економічних відносин в місті і світі шляхом представлення інформації в графічній формі.

На відміну від багатьох утопічних ідей створення універсальної мови, ISOTYPE була не альтернативним способом, а ефективним доповненням до вербальних способів передавання інформації. ISOTYPE ніколи не була передбачена для заміни вербальної мови, скоріше вона була «допоміжною мовою», яка супроводжувала словесні елементи [25, с. 31]. Така система візуальної мови була своєрідним проривом в сфері дизайну, спровокована не військовими, а соціально-економічними потребами. Ідея мови була простою: інформацію і дані необхідно перевтілювати в прості візуальні символи і знаки, тим самим роблячи матеріал більш цікавим та таким, що запам'ятовувався. [26, с. 3].

Прийдуци в команду вченого Отто Нейрата, Герд Арнц навряд чи підозрював, що його роботи стануть прикладом простоти і виразності для багатьох поколінь дизайнерів. При розробці знаків Арнц прагнув до максимально лаконічної форми не лише через свої естетичні погляди, але і заради практичності. [26, с. 83]. Не

дивлячись на подібність політичних поглядів Герду Арнцу і Отто Нейрату нелегко давалося співробітництво, вони обидва відстоювали свою думку і зрідка йшли на компроміси. Герду Арнцу доводилося прикладати зусилля, для того, щоб переконати Отто Нейрата в правильності вибору дизайнерських графічних і стилістичних рішень для піктограм і іконок. [2, с. 61].

Для функціонування цієї мови Герд Арнц розробив близько чотирьох тисяч піктографічних символів, які символізували основні дані з таких сфер як промисловість, демографія, політика та економіка. Простота відтворення і легкість тлумачення – ось основні принципи, яким керувався Герд Арнц при розробці знаків і піктограм. Але не тільки він працював над цим проектом, до роботи в різний час приєднувались провідні художники-графіки, типографи того часу, наприклад, Петер Альма з Амстердаму, Августин Тшінкель з Праги, студенти з Баухауз. Свою частину в проект вніс відомий німецький типограф Ян Чіхальд. Саме за його рекомендацією в оформленні ISOTYPE використовувався відомий і улюблений ним шрифт Futura.

З 1931 до 1934 року Віденська група (Отто Нейрат, Марі Рейдемейстер, Герд Арнц) була консультантами радянських художників-дизайнерів та техніків. Вони, як зазначено у їхніх біографіях, навіть з сім'ями, періодично відвідують СРСР у якості експертів для художників-статистів першого в світі Всесоюзного інституту образотворчої статистики радянського будівництва та господарства –ІЗОСТАТу, який напряду звітував Центральному комітету комуністичної партії СРСР [22, с. 33-34]. Вони мали наставляти радянських художників-дизайнерів і техніків Віденському методу зображальної статистики.

Саме Герд Арнц активно брав участь в створенні інфографіки та ілюстрацій для Плану другої п'ятирічки, досягнень радянських військово-повітряних сил і будівництва нового метро. Творець Isotype вже тоді розумів, що реалізм в інфографіці не потрібен. Він писав: "Художникам довелося спрощувати зображення, відступаючи від реалізму і додаючи схематичності. В той час, як я одразу запропонував статистичну фігуру людини без рук і ніг, яку можна доповнювати демонструючи рух і соціальні відмінності" [10].

Перші публікації з образотворчої статистики було підготовлено Державним видавництвом, а також відділами образотворчої статистики ОГПЗ-ІЗОГПЗ. Альбом величезного формату "П'ятирічка СРСР", надрукований в Ленінградському відділенні Держвидаву в 1930 році, нагадує підшивку плакатів. Його зміст - заплановані показники досягнень країни на кінець першої п'ятирічки. Основна частина таблиць - геометричні малюнки, виключення складають два листи-плакати з фотомонтажами. Вони є прикладом вдалого використання фотоматеріалу в образотворчій статистиці. Найбільш цікавим є фотомонтаж не верхній обкладинці: цифра "п'ять" написана, а точніше – змонтована з п'яти фрагментів різних фотографій; на нижній обкладинці – супрематистський малюнок. Текст альбому (заголовки і надписи), малюнки, графіки і фотографії надруковані в техніці кольорової літографії.

Вплив віденської групи на авторів образотворчої статистики можна розглядати на взірцях інфографіки 1932 та 1934 років, а саме тематичних ілюстрацій до

першої та другої п'ятирічок, які було розміщено відповідно у книгах «Боротьба за п'ятирічку за чотири роки» (1928-1932) та «Друга п'ятирічка у побудові» (1934-1937), для розширення агітаційного впливу яких, їх було навіть перекладено та видано англійською мовою. На по суті подібних графіках, які стосуються зростання місць в дошкільних дитячих закладах, ми можемо побачити поступово більший вплив основ Віденського методу та мови Isotype.

Якщо на першій інфографіці «Зростання потужності міських дитячих садків» тематичний малюнок, або «малюнок-гід», який вводить глядача до теми, що зображена на ілюстрації, містить радісний відбиток життя у дошкільному закладі: годовані, задоволені діти, одягнені у форменний одяг вихователі та може бути запідозрений у певному ідеологічному навантаженні, то вже на другій інфографіці «Дитячі ясла» цей малюнок повністю деперсоніфіковано, на ньому зображено лише опосередковані предмети, які вказують на те, що йдеться про дошкільний дитячий заклад: стільчик, іграшка тощо. Спостерігаємо подібну еволюцію і в самій іконці-піктограмі, яка зображує дитину, якщо в першому варіанті на дій добре розпізнаються риси дитячого обличчя: очі, волосся, то друга піктограмма повністю позбавлена цих рис і являє собою схематичне зображення дитини в ембріональній позі. Цю еволюцію довершено і в колористиці зображень: якщо перше – повністю червоне, що символізує революційно-соціалістичний підтекст, то друге вже наповнене двома кольорами: червоним та зеленим, що повністю відповідає змісту інфографіки, яка демонструє нам забезпеченість місцями у дошкільних дитячих закладах у місті на селі, відповідно до кольорів запропонованих щодо цих параметрів Віденським методом[24].

За підтримки Герда Арнтца і Отто Нейрата в 1932 році в Радянському Союзі було опубліковано книгу співробітника ІЗОСТАТа Івана Петровича Іваницького "Образотворча статистика і віденський метод" [4]. У ній Іваницький пояснив своїм читачам, чому "Віденський метод", або "метод доктора Нейрата", як він його іноді називав, перевершує багато форм образотворчої статистики. У книзі були опубліковані приклади радянських експериментів в образотворчій статистиці. Іваницький вважав, що образотворча статистика повинна стати потужним інструментом для агітації і пропаганди мас в руках партії і робітничого класу. Таким чином імперативне запровадження метода д-ра Нейрата лягло вже на підготовлений ґрунт досліджень І. Іваницького.

Інфографіка друкувалась в радянських газетах, також побачили світ збірка "Ізостатистика" І. Іваницького (1932) "СРСР - потужна індустріальна країна. П.С. Гольцева", "Молодь СРСР в цифрах" (1936). В 1935 році починає активно розповсюджуватися агітінфографіка. Прикладом одної з них, може слугувати графіка "Хто-кого?" (з серії "Догнати і перегнати"). Особливість цієї роботи полягає в її верстці, розстановці даних і плакатній ілюстрації. Зверху – заголовок, під ним – ілюстрація червоного потяга, який мчить, і поряд трохи далі від глядача – темний капіталістичний потяг, який зображає темпи зростання виробництва в СРСР і капіталістичних країнах, на кож-

ному з яких СРСР перевищує їх більше, ніж удвічі, потім знизу лозунг “догнати і перегнати”.

Проте вже на початку тридцятих, коли образотворча статистика використовувалася як важливий політико-економічний засіб виховання мас, вийшли директиви, які жорстко регламентували публікацію статистичних даних. Так, “Постанова Політбюро про газету “Економічне життя” від 8 квітня 1931 року зобов'язувала “...покласти на відповідальних редакторів газети персональну відповідальність за недопущення друкування в газетах статей і матеріалів, які хоча б непрямим чином розкривали наші плани ввозу та вивозу”. Далі - коментарі за цим пунктом: “Цензура інформації про реальне економічне становище країни була одним з пріоритетів радянського керівництва” [1, с. 198-199].

В цьому контексті співпраця соціально-економічного музею і ІЗОСТАТ тривала не довго, вона припинилася в 1934 році, коли в Австрії почали відбуватися політичні події, в результаті яких соціально-економічний музей був закритий. ІЗОСТАТ проіснував до 1937 року. Ясність і наочність відображення статистики не стала пріоритетним напрямком в Радянському Союзі і інститут закритися відразу після публікації результатів перепису 1937 року, коли чисельність населення була занижена на 8 млн. чоловік.

До 1939 року “економічний факт” перетворився виключно на засіб пропаганди, в цифрову завісу, яка приховувала реальний стан справ. Статистика не лише не відображала реальних фактів, але й перебуваючи під контролем цензури і НКВС, які ретельно охороняли державну таємницю, була змушена займатися і підтасовкою. Політбюро затвердило постанову Економічної ради, пов'язану із заключенням радянсько-німецького пакту і початком радянської агресії проти Польщі: “Припинити починаючи з 11 вересня 1939 року публікацію в друці даних про роботу чорної і кольорової металургії, видобутку вугілля, нафти, торфу, виробці електроенергії і хімічних продуктів, випуску автомашин, тракторів, вагонів, кульковопідшипників, цементу, паперу і целюлози, харчових, м'ясо-молочних і рибних продуктів, а також про перевезення залізничного і водного транспорту” [1, с. 198-199].

Перед війною вже під маркою Держпланвидаву (Державного видавництва планової і звітно-статистичної літератури Держплану СРСР) вийшов альбом “За Батьківщину. Героїчні сторінки історії нашої Батьківщини”. Книга присвячена історії російської і радянської армії від битви Олександра Невського на Чудському озері до Громадянської війни. Традиційні графіки з малюнками низки гусарів, солдат, артилеристів, робочих, машин, паротягів скоріше виглядають як орнаментальні деталі. Малювання чоловічків і механізмів перетворилося в один з напрямів графіки, а сама образотворча статистика - в художній прийом, який робить видання цікавішим і складнішим за формою.

Ще з середини тридцятих образотворча статистика стала одним із видів ілюстрації офіційних рапортів про досягнення народного господарства: “СРСР між VI і VII з'їздами Рад” (1935), “Стахановці машинобудівництва. Серія ізостатичних матеріалів про роботу стахановців” і “Соціалістичне будівництво Союзу Радянських Соціалістичних Республік” (1936), “Сталінська Конституція соціалізму” (1937) – всі видання ІЗОС-

ТАТу і Держплану СРСР. Після 40 років після Жовтневої революції, тобто 1957 року, виходить статистичний збірник “Досягнення Радянської влади за 40 років”, де продемонстровано економічні, соціальні, демографічні показники в СРСР, в тому числі і в графічному вигляді. В збірці близько 25 сторінок з діаграмами. Всі вони досить прості. Наприклад, чисельність населення продемонстрована через стовпчикові діаграми, а класовий склад нааселення - через кругові. Основним прийомом для зображення даних слугують тематичні ілюстрації на фоні змісту. Наприклад, зображення маленької і великої машин в діаграмі про зростання виробництва автомобілів в СРСР. [3].

Більш цікава інфографіка в доповідях з'являється в 1961 році, підготовлена для XXII з'їзду КПРС в Москві. На кожній зі сторінок зверху вказано певний логотип з'їзду. В цій інфографіці з'являється більше спрощених візуальних елементів. Для кожного виду промислової продукції було намальовано свої іконки (чавун, сталь, вугілля тощо), місткість інформації в роботах стала набагато вищою. (Инфографіка про важливі види промислової продукції. –XXII съезд КПСС // Инфографіка.ру // URL: <http://infographics.ru/2012/08/15/1/> (дата обращения: 15.11.2014)

Не дивлячись на опубліковану в 1957 році статистичну збірку “Досягнення Радянської влади за 40 років”, в 1963 році виходить нова збірка з майже такою ж назвою “СРСР і капіталістичні країни за 40 років” [13]. В цій роботі інфографіки не лише більше, але і виконана вона більш якісно. Знайдено нові шрифти, нові методи порівняння позицій, наприклад, в світовому виробництві в 1956 р. в порівнянні з 1913 р. Всі використані раніше ілюстрації стали більш чітко намальованими, а під графіком з'явилася біла плашка, на якій більш вигідно і яскраво виглядав домінуючий червоний колір. Змінився і стиль зображень - він став більш світлим.

Окрім доповідей і плакатів до 1964 року інфографіка з'явилася і на марках [12]. Місткість інформації не була високою, але дані все ж мали місце. Наприклад, з марки за 4 к. можна було дізнатися про кількість ошадкас на 1962 рік (70 тисяч), в з марки за 6 к. - кількість вкладників (53 млн.).

Втім, радянська інфографіка не завжди була правдивою. Едвард Тафті в своїй книзі написав наступне: “Стандарт відображення того напрямку, а не правильної величини є філософією, якої притримувалася графічна школа газети “Правда”. Там, кожна діаграма мала кристалево чисте зображення напрямку, поєднане з надуманими величинами” [32, с. 76].

Тим не менш правдива інфографіка залишалася в підручниках: з історії, де основою був хронологічний тайм-лайн, з біології, де пропонувалися схеми біологічних процесів, з фізики під час пояснення складних процесів і дії механізмів і з інших наук. Одним з прикладів такої інфографіки є ілюстрація “Як зменшилася” наша планета зі збільшенням швидкості пересування з альманаху “Хочу все знати” за 1969 рік. Ілюстрація демонструє чудовий приклад інфографіки сорокарічної давнини, і показує як зменшився об'єм Землі з появою нових видів транспорту від Філеаса Фогга, який зміг об'їхати навколо Землі за 80 діб з середньою швидкістю 21 км на годину в 1872 році до на-

ших днів, де надшвидкісні літаки зі швидкістю 2500 км на годину можуть облетіти Землю за 16 годин.

Отже, мова інфографіки сьогодні орієнтована на нові медіа, в минуле відходять традиційні форми її застосування - листова, плакатна, журнальна друкована продукція. Але звертаючись до історії цієї графічної дисципліни, можна стверджувати, що їй була під силу найскладніша і найуніверсальніша форма - книга, це, зокрема, підтверджують радянські пропагандистські альбоми з образотворчої статистики 1930-х років. Не дивлячись на певну замкненість радянської

системи, в сфері інфографіки, або образотворчої статистики, їй вдалося досягнути певних успіхів, зробивши окремі елементи інфографіки художніми методами, які згодом широко застосовувалися. Неабиякий вплив на розвиток вітчизняної інфографіки здійснив Віденський метод образотворчої статистики та його батьки-засновники Отто Нейрат та Герд Арнц. Проте було б очевидним спрощенням вважати їхній вплив вирішальним, в СРСР зародилася власна самодостатня з художньої точки зору, школа інфографіки, найкращі здобутки якої актуальні і в наш час.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Большая цензура [Текст] : писатели и журналисты в стране Советов, 1917 - 1956 / сост. Л. В. Максименков ; [под общ. ред. А.Н. Яковлева]. - Москва : Международный фонд "Демократия" : Материк, 2005. - 750 с.
Bolshaya tsensura [Text] : pisateli i zhurnalisty v strane Sovetov, 1917-1956 / sost. L.V. Maksimenkov; [pod obshch. Red. A.N. Yakovleva]. - Moskva: Mezhdunarodnyy fond "Demokratiya" : M-terik, 2005/- 750 s.
2. Джонстон, Уильям М.. Австрийский Ренессанс. Интеллектуальная и социальная история Австро-Венгрии 1848-1938 гг. : пер. с англ. / Уильям М. Джонстон ; пер. В. Калининенко. - М. : Изд-во Моск. школы полит. исследований, 2004. - 634 с.
Johnston William M. Avstriyskiy Rennans. Intellektualnaya I socialnaya istoria Avstro-Vengrii 1848-1938 gg.: per. s angl. / William M. Johnston ; per. V. Kalinichenko.- M.: Izd-vo Mosk. shkoly polit. Issledovaniy, 2004. - 634 s.
3. Достижения СССР за 40 лет. - [Е-ресурс] http://istmat.info/files/uploads/17161/dostizhenie_ssr_za_40 лет_diagrammy.pdf
4. Иваницкий И.П. Изобразительная статистика и венский метод.-М.-Л.:ОГИЗ-ИЗОГИЗ, 1932. - 43 с.
Ivanitskiy I. P. Izobrazitel'naya statistika I venskiy metod.- M.-L.: OGI-Z-IZOGIZ, 1932.- 43 s.
5. Инфографика про выплавку стали в Советском Союзе и странах Европы. - [Е-ресурс] (дата звенення 15.11.2014).
Infografika pro vyplavku stali v Sovetskom Soyuze i stranah Evropy. - Available at: http://ic.pics.livejournal.com/f_shumilov/19238271/58934/58934_original.jpg
6. Лаптев В.В. Изобразительная статистика. Введение в инфографику / Владимир Лаптев. - СПб. : Эйдос : М. : АВАТАР, 2012. - 180 с.
Laptev V.V. Izobrazitel'naya statistika. Vvedeniye v infografiku / Vladimir Laptev.- SPb.: Eydos : M.: AVATAR, 2012.- 180 c.
7. Лаптев В.В. Советская информационная графика 1930-х годов // Вестн. С.-Петербур. ун-та. Сер. 15. 2013. Вып. 1. С. 224-232.
Laptev V.V. Sovetskaya infoormacionnaya grafika 1930-h godov // Vestn. S.-Peterb. un-ta. Ser. 15. 2013. Vyp. 1. S.224-232.
8. Лисс А.М. Предисловие // Иваницкий И.П. Изобразительная статистика и венский метод.- М.-Л.: ОГИЗ-ИЗОГИЗ, 1932. - 43 с.
Liss A. M. Predisloviya // Ivanitskiy I. P. Izobrazitel'naya statistika I venskiy metod.- M.-L.: OGI-Z-IZOGIZ, 1932.- 43 s.
9. Лосева Н. Конвергенция и жанры мультимедиа / Н. Лосева // Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / под ред. А.Г. Качкаевой. - М., 2010. - С. 129-135.
Loseva N. Konvergentsiya I zhanry multimedia / N. Loseva // Zhurnalistika I konvergentsiya: pochemu I kak traditsionnyye SMI prevrashchayutsya v multimediyunye / pod red. A.G. Kachkaevoy.- M., 2010.- S. 129-135.
10. Роль Отто Нейрата в зарождении современной инфографіки. -Hot design For Us. -27.02.2010. - [Е-ресурс]. (дата звенення: 15.11.2014).
Rol Otto Neyrata v zarozhdenii sovremennoy infografiki. - Available at: http://hotdesignfor.us/news/2010/02/27/rol-otto-nejrata-v-zarozhdeniii-sovremennoj-infografiki
11. Советская гастрономическая инфографика (1930-е г.) // Русский мудрый - [Е-ресурс] (дата звенення: 15.11.2014).
Sovetskaya gestronomicheskaya infografika (1930-s) // Russkiy mudryy. - Available at: http://rusmudr.ru/post/10769765377
12. Советская инфографика на почтовых марках// Варик К. Визуализация данных и информационный дизайн. - [Е-ресурс] (дата звенення: 15.11.2014).
Sovetskaya infografika na pochtovyh markah // Varik K. Vizualizatsiya dannyh I informatsionnyy disayn. - Available at: http://www.vmethods.ru/2010/05/blog-post_19.html
13. СССР и капиталистические страны за 40 лет.-1963 // История пропаганды.- [Е-ресурс] (дата звенення: 15.11.2014).
SSSR I kapitalisticheskiye strany za 40 let.-1963 // Istoriya propagandy. - Available at: http://propagandahistory.ru/1217/Sovetskaya-infografika--Knizhka-SSSR-i-kapstrany-1963-g-/
14. Схема организации Советов и соподчиненность различных органов Советской власти // Горбачевский М. Инфографика прежних лет. - Infographer. - 05.05.2011[Е-ресурс] (дата звенення: 15.11.2014).
Schema organizatsyy Sovetov I sopodchinennost razlichnyh organov Sovetskoy vlasti // Gorbachevskiy M. Infografika prezhnih let. - Infographer. - 05.05.2011. - Available at: http://infographer.ru/infografika-russia-previous-times/
15. Тулупов В. Дизайн периодических изданий: [учебник] / В. Тулупов. - СПб. : Издательство В.А. Михайлова, 2006. - 224 с.
Tulupov V. Dizayn periodicheskikh izdaniy : [uchebnik] / V. Tulupov. - SPb. : Izdatelstvo V.A. Mihailova, 2006.- 224 c.
16. Пуканова Г.О. Инфографика як ефективний візуальний складник рекламного повідомлення // Наукові записки Інституту журналістики. Том 50.- 2013. Січень-березень.- С. 129-133.
Tsukanova G.O. Infografika yak efektyvnyy vizualnyy skladnyk reklamnogo povidomlennya // Naukovi zapysky Instytutu zhurnalisty. Tom 50 - 2013. Sichen-berezen.- S. 129-133
17. Шапе Ж.-М. Инфография у преси / Ж.-М. Шапе. - К.: Софія-Прес, 2001. - 101 с.
Shape Zh.-M. Infografiya u presi / Zh.-M. Shape.- K.: Sofia-Pres, 2001.- 101 s.
18. Шевченко В. Візуалізація інформації в ЗМІ / В. Шевченко // Світ соціальних комунікацій. Науковий журнал. - К. : 2012. - Т. 7. - С. 78-82.
Shevchenko V. Vizualizatsiya informatsii v ZMI / V. Shevchenko // Svit socialnyh komunikatsiy. Naukovyy zhurnal. - K.: 2012.- T.7.- S. 78-82.
19. Costigan-Eaves P, Macdonald-Ross M William Playfair (1759-1823) // Statistical Science.-1990.- № 5 (3).- P. 318-326.
20. Friendly M. A Brief History of Data Visualisation // Chen C., Hardle W., Unwin A. Hanbook of Data Visualisation.- Springer-Verlag Berlin Heidelberg.- 2008.- P. 15-57.

21. Friendly M. Milestones in the history of thematic cartography, statistical graphics, and data visualization.– Available at: <http://www.math.yorku.ca/SCS/Gallery/milestone/milestone.pdf>
22. Gerd Arntz. Graphic designer. Ed Annink, Max Bruinsma, 2013, 010 Publishers, Rotterdam Idea Books.– 288 p.
23. Holmes N. Explanation Graphics. – Available at: <http://nigelholmes.com> (15.11.2014).
24. Kindel E., Walker S, Isotype Revised. – Available at: <http://isotyperevisited.org/2010/09/isotype-revisited.html> (дата звернення 15.11.2014)
25. Neurath M., Kinross R. The transformer: principles of making Isotype charts. London: Hyphen Press, 2009. – 126 p.
26. Neurath O., From hieroglyphics to Isotype: a visual autobiography. London, Hyphen Press, 2010.– 224 p.
27. Neurath O., Gesellschaft und Wirtschaft. Bildstatistisches Elementarwerk, Leipzig 1930.– 130 p.
28. Newsom, D. and Haynes, J. Public Relations Writing: Form & Style.– Cengage Learning, 2010.– 448 p.
29. Spiegelhalter, D.J. Surgical audit: statistical lessons from Florence Nightingale // Journal of the Royal Statistical Society, Series A.– 1999.– № 162.– P. 45 – 58.
30. Tufte E. Beautiful Evidence.– Cheshire: Graphic Press.– 2006.– 213 p.
31. Tufte E. Envisioning Information / E. Tufte.– Cheshire: Graphics Press. – 1990.– 126 p.
32. Tufte E. The Visual Display of Quantitative Information. 2nd ed.– Cheshire: Graphic Press.– 2001.– 213 p.
33. Tufte E. Visual Explanations: Images and Quantities, Evidence and Narrative.– Cheshire: Graphic Press.– 1997.– 156 p.

Shved O.V. Infographics of Soviet period as a cultural phenomenon

Abstract. The article describes the evolution of Soviet infographics as a cultural phenomenon from 1920s till middle of 1960s. The author underlines and pays particular attention to its agitation and propaganda background and features. She examines the influence of Vienna method of pictorial statistics on Soviet infographics during the period of functioning of IZOSTAT and its ground fathers Otto Neurath and Gerd Arntz. The history of illustrative statistics in sphere of creation of new visual language – pictograms, which were widely applied in Vienna method of pictorial statistics, is researched. Contrary to the views of foreign authors independence of native graphic method is shown, examples of illustrative statistics of illustrative albums of IZOSTAT and State Plan are being analyzed.

Keywords: *Soviet infographics, visual communication, illustrative statistics, Vienna method, IZOSTAT, propaganda*

Швед О.В. Инфографика советского периода как культурный феномен

Аннотация. В статье описывается эволюция инфографики как культурного феномена с 1920-х годов до середины 1960-х годов. Подчеркивается ее агитационная и пропагандистская составляющая. Автор уделяет особенное внимание влиянию Венского метода изобразительной статистики на инфографику периода функционирования ИЗОСТАТА, и его отцам-основателям Отто Нейрату и Герду Арнцу. Исследуется история изобразительной статистики в сфере формирования нового визуального языка – пиктограмм, широко используемых в Венском методе изобразительной статистики. В отличие от мнений зарубежных авторов, демонстрируется самостоятельность отечественного графического метода, проанализированы образцы изобразительной статистики иллюстрированных альбомов ИЗОСТАТА, Госплана СССР.

Ключевые слова: *советская инфографика, визуальная коммуникация, изобразительная статистика, венский метод, ИЗОСТАТ, пропаганда*